

Great Power Politics and Finland (YTT, dos. *Mika Aaltola*, Ulkopoliittinen instituutti)

Ukrainan konflikti alkoi olla ennakoitavissa viimeistään joulukuussa 2021, jolloin Venäjä alkoi keskittää joukkojaan lähelle rajaa. Yhdysvallat ilmaisi huolensa tilanteesta nopeasti. Suomessa pysyttiin sen sijaan rauhallisina, koska Venäjän johto ei eksplisiittisesti ilmaissut aikeitaan sodasta. Sota alkoi 24.4.2022 Venäjän hyökätessä täydellä voimallaan eurooppalaiseen valtioon. Sodalla on ollut huomattava vaikutus Suomeen. Näkyvin niistä on NATO-jäsenyyshakemus, joka tosin ei ole niin merkittävä muutos turvallisuusympäristössämme kuin miltä voi tuntua, koska Suomi on jo pitkään ollut osa läntistä turvallisuuspoliittista yhteisöä.

Sodalla on aina regressiivinen vaikutus ihmismieleen. Sotaan liittyy suuria inhimillisiä tunteita kunnian ja pelkoon. Nämä synnyttävät sodan pyörteeksi kutsutun ilmiön, joka hämmentää lisää. Sodan edellä voima puhuttelee ihmistä, mutta sodan alettua väkivalta ei enää. Tästä kehittyi sodan mielettömyys.

Kreikkalaisen historioitsijan *Thukydideen* (noin 460-395 eKr.) mukaan on tyypillistä, että kun nouseva voima uhkaa olemassa olevan suurvallan alueellista tai kansainvälistä hegemoniaa, on tie sotaan avattu. Tällöin vahvat valtiot tekevät, mitä haluavat ja heikot kärsivät. Vain voimalla on viime kädessä merkitystä, ei juridiikalla.

Kylmän sodan jälkeen maailmassa on ollut enää yksi supervaltta, Yhdysvallat. Venäjä on taantunut sitten Neuvostoliiton aikojen ja kokenut siitä kateutta.

Kartat ovat tulleet tutuiksi Ukrainan sodasta uutisoitaessa. Niillä voidaan kuvata havainnollisesti esimerkiksi joukkojen liikkeitä, mutta ei sotaan osallistuvien ajatuksia.

Ukrainan pääkaupunki Kiova sijaitsee vain hieman yli 200 km Valko-Venäjän rajalta. Ukrainan onneksi yksi heidän vahvimmin varustetuista divisioonistaan oli ryhmitetty puolustamaan pääkaupunkiseutua, kun Venäjä ryhtyi käyttämään Valko-Venäjän aluetta hyökkäyksensä tukialueena. Taistelujen myötä Venäjä joutui hyväksymään, että se ei kykene valtaamaan -Kiovaa. Ukrainalaisten voimakkaasta maanpuolustustahdosta kertoo se, että myös seniorikansalaiset osallistuivat pääkaupungin puolustukseen valmistamalla mm. polttopulloja.

Presidentti *Volodymyr Zelenskyin* puhe Euroopan komissiolle, jossa hän korosti demokration puolesta taistelemisen merkitystä koko Euroopalle, oli käännekohta. Yhdysvallat olisi ollut valmis auttamaan Ukrainan johdonevakuoisissa, mutta Zelenskyi ilmoitti, että maassa ei nyt tarvita kuljetushelikoptereita vaan aseita.

Kun Venäjä vuonna 2014 valtasi Krimin, Yhdysvallat presidentti *Barack Obaman* johdolla kehotti ukrainalaisia pidättäytymään aseellisesta vastarinnasta. Venäjän uuden aggression myötä nyt presidentti *Joe Bidenin* johtaman maan asenne on muuttunut Ukrainalle myönteiseksi.

Jos Ukraina joutuisi turvautumaan sissisotaan ja Venäjä siitä huolimatta vähitellen onnistuisi saavuttamaan hyökkäyksessään Puolan rajan, muuttuisi Euroopan turvallisuuspoliittinen tilanne edelleen merkittävästi.

Itämeren-Pohjanmeren alue on maantieteellisesti pieni, mutta geopoliittisesti tärkeä, koska jopa 15 % kansainvälisestä kaupasta tapahtuu sen alueella. Suomenlahden alue on tästä erityisen tärkeä osa, koska jopa 70 % Venäjän ulkomaankaupasta tapahtuu noin 70 km leveän Suomen ja Viron välisen merikäytävän kautta. Suomi ei ole pitänyt asiaa esillä ulkopolitiikassaan, mutta niin Yhdysvallat kuin Venäjäkin tietävät asian hyvin. Vaihtoehtoinen merireitti Venäjälle kulkee Murmanskin kautta, mutta sekin kulkee läntiseen turvallisuusyhteisöön kuuluvien maiden, Norjan ja Islannin, välisen joskin leveän merikäytävän kautta. Lisäksi merkittävimmät maakaasulinjat Venäjältä Eurooppaan kulkevat Ukrainan kautta. Venäjän hyökkäys voidaan nähdä myös osoituksena siitä, että se on joutunut myöntämään hävinneensä lännelle kauppapolitiikassa.

Putinin hallinto syyttää jatkuvasti länttä Venäjän suvereniteetin, turvallisuuden ja yhtenäisyyden uhkaamisesta pyrkien täten luomaan isänmaallista henkeä.

Sotilaallista suorituskykyä mittaavassa Globalfirepower-indeksissä Yhdysvallat on sijalla 1, Venäjä sijalla 2 ja Kiina sijalla 3. Seuraavat maat järjestyksessä ovat Intia, Japani, Etelä-Korea, Ranska, Iso-Britannia, Pakistan ja Brasilia. Ruotsi on sijalla 25, Norja sijalla 33, Suomi sijalla 53, Tanska sijalla 58, Liettua sijalla 85, Latvia sijalla 95 ja Viro sijalla 108. Kaikkiaan indeksissä on 142 valtiota. Viimeisellä sijalla on Islanti.

Sota menee Venäjän kannalta huonosti. Liikekannallepanolla se pyrkii pitkittämään sota saavuttaakseen nykyistä paremman aseman joko rintamalla tai neuvotteluissa. Liikekannallepano on joustava väline tarkkaan määritettyjen tai yleisten päämäärien saavuttamiseksi. Sen pitäisi herättää huolta Baltian maissa ja Suomessa. Venäjä näkee olevansa konfliktissa koko lännen kanssa. Se että Venäjä on ottanut käyttöön ydinaseiden ohella ai-noan jäljellä olevan resurssinsa eli suuren väestön, kertoo maan näkevän tilanteensa erittäin vaikeana.

Ei ole epäilyksiä siitä, etteikö Venäjä ole jatkuvasti heikkenemässä. Kun Ukraina saa lännen tukea yhtäältä aseavun ja toisaalta Venäjää vastaan kohdistettuihin pakotteiden muodossa, ei Venäjän liikekannallepanolla todennäköisesti ole suurta vaikutusta sotaan.

Intia on suurvaltojen kesken vaa'ankieliasemassa sikäli, että sen välit Kiinan kanssa ovat huonot Himalajalla lähes jatkuvasti käynnissä olevien selkkausten vuoksi. Toisaalta se on perinteisesti ollut merkittävä Venäjän aseteollisuuden asiakas ja siksi solminut hyvät suhteet Venäjään. Kiina puolestaan on pysynyt konfliktin ajan melko vaitonaisena tavoitteistaan.

Venäjään kohdistuu uhka YK:n turvallisuusneuvostosta erottamisesta. Tällöin se lopullisesti menettäisi kansainvälisen suurvalta-asemansa. Näin tapahtunee, jos Venäjä ryhtyy toteuttamaan uhkaustaan ydinaseiden käyttämisestä tai ottaa lisää askeleita siihen suuntaan. Tämän uhan toteutumiseen länsi on ilmoittanut vastaavansa voimalla.

Venäjä laskee sen varaan, että ydinasevalta voi edelleen sanella konfliktin eskaloituessa sen säännöt. Suomen osana läntistä yhteisöä tulisi nykyistä pontevammin osallistua Venäjän vaikuttamisyritysten patoamiseen. Suomessa esitetyt näkemykset liian ankarasta suhtautumisesta Venäjää kohtaan ovat vailla perusteita.

Suomen NATO-jäsenyyshakemuksella on alusta saakka ollut voimakas kansan tuki. Se on Suomen ulkopolitiikassa verraten harvinainen alhaalta-ylös-tyyppinen aloite. Suomi nähtiin ja se koki itsensä Euroopasta irrallisena vuosikymmenet itsenäistymisensä jälkeen. epäonnistuneet sotilasliittoneuvottelut 1930-luvulla vahvistivat tätä vaikutelmaa. Vasta 2000-luvulla tilanne on alkanut muuttua, ja viimeaikaiset tapahtumat ovat vahvistaneet tätä.

Venäjän kannalta paras vaihtoehto olisi lopettaa sotilaallinen aggressio ja tavalla tai toisella ryhtyä kehittämään demokratiaa ja hyvää hallintoa. Demokratia on pohjimmiltaan rauhanprosessi, mistä Intia maailman väkirikkaimpana demokratiana on suurvaltapolitiittinen esimerkki. Tämä skenaario tarjoaisi Venäjälle mahdollisuuden päästä jälleen hyödyntämään luonnonvarojaan maan kehittämisessä. Muiden maiden tulisi parhaansa mukaan tukea Venäjän demokratiaprosessia kuitenkin pidättäytyen puuttumasta maan sisäisiin asioihin.